

Егор Дохунаев

Санаа
ытылзана

2002 с.

К84
Д71

Егор Дохунаев

Санаа ытылбана

Жеңөөлөр

28893
ЦБС
ЯССР КХ

Белай Гора б.
"Хотугу Кыым" хаһыат редакцията
2002 с.

Аан тьл

Бу ытыс саба “Санаа ытылбана” кинигэ автора Дохунаев Егор Васильевич 1947 сыллаахха Абый улуунун биир кэрэ кестүүлээх айылбалаах, бултаах-алтаах Мунгурдаах нэһилиэгин Сыангааннаах сэлиэнньэтигэр Настааччыа уонна Баһылай Дохунаевтар дьиз кэргэттэригэр күн сириҥ көрбүтэ.

Кини оҕо сааһа Сыангааннаах сыһыытыгар ааспыта. 1966 сыллаахха Дружина орто оскуолатын бүтэрэн, оччотообу Республика ыччатын “Оскуола - производство - үрдүк үөрэх” ыҥырытынан “Абый” совхоз Мунгурдаахтаабы отделениетыгар үлэтин рабочайынан саҕалаабыта. Ол үлэли сылдьан Советскай Армия кэккэтигэр ыҥырыллан, ытык иэһин төлөөн, дойдутугар кэлэн 1969 сылтан Мунгурдаах абыс кылаастаах оскуолатыгар учууталынан үлэлээбитэ, үлэли сылдьан Саха государственнай университетыгар кэтэхтэн үөрэнэн математик идэтин ылбыта.

Егор Васильевич айылбаттан айар талааннаах буолан, оскуолаба үөрэнэр сылларыттан саҕалаан, төрөөбүт дойдутун кэрэ айылбатын, дьонун-сэргэтин, Армияба сылдьан дойдутугар ахтылбанын үлэли сылдьан араас жанрдаах хоһооннорулар хоһуйбута, көрдөөх-нардаах кэпсээннэри, сценкалары, пьесалары, тылбаастары суруйталаабыта. Кини суруйуулара олохтоох уонна республиканскай хаһыаттарга 1972 сылтан бэчээттэнэллэр.

1982 сыллаахха Мунгурдаах орто оскуолатын иитэр-үөрэтэр үлэбэ директоры солбуйааччынан үлэли сырыттабына оройуон салалтата эдэр кинини Абый нэһилиэгин сельскэй Сэбиэтин исполкомун бэрэссэдээтэлинэн, онтон “Абый” совхоз парткомун секретарынан үлэлэппитэ.

1995 сылтан Мунгурдаах нэһилиэгин В.Н.Дохунаев аатынан орто оскуолатын директорынан үлэлиир. Кини сыралаах үлэтин туһутунан Саха Республикатын үөрэбириитин туйгуна, “2000 үтүө дьыала”, “Саха сиригэр спорт /5 сыла” өйдөбүннүк бэлиэлэр, араас таһымнаах, үгүс ахсааннаах грамоталар, махтал суруктар буолаллар.

Егор Васильевич оскуолаба, советскай-партийнай тэрилтэлэргэ үлэлиир сылларыгар талаана өссө арыллар, сайдар. Ол курдук кини хоһоон аабыытыгар, сценкаларга, пьесаларга, фольклорга, уруһуйга, мастан оҥоһуктары

онгорууга улуус, республика уус-уран айымны фестивалларын, көрүүлэрин уонна быыстапкаларын лауреата, дипломана. 1991 сылтан “Саха сириин литератора” ассоциация чилиэнэ.

Мань таһынан Егор Васильевич спорт араас көрүгүнэринэн утумнаахтык дьарыктаммыт дэгиттэр спортсмен, спорт ветерана. Спорду тэрийээччи, спортивнай комментатор быһыытынан улууска тарбахха баттанар дьоннортон биридэстэрэ.

Егор Васильевич Дохунаев бэйэтин идэтинэн, айылба биэрбит аналынан, бэйэтэ ис иһиттэн таһаарар тыла-өһө, өйө-санаата иһирэх санаанан дьонго-сэргэбэ сэргэтэр. Кини ураты дьобурдаах дьоннортон биридэстэринэн буолар, ыңырыыга сылдьар тойуксут. Ол курдук улуус иһигэр, улуус таһыгар ытыллар араас бырааһынныктарга, ыһахтар аһыллыларыгар кини чур куоластаах ырыата-тойуга дуорайар.

Олобун уонна сүрэбин бииргэ холбообут, тапталлаах кэргэнинэн Нина Петровнаһын 4 обону төрөппүт дьоллоох дьэ кэргэн. Кинилэр билигин 6 сиэн тапталлаах эбэлэрэ, эһэлэрэ буолаллар.

Мин кини ытыс саба “Санаа ытылбана” кинигэтигэр ох тыл уратылары, сүрэххэ сөнгөн хаалар сүгкэн санаалар түмүллүүбүттэрин саарбахтаабаппын!

Биһиги улууспут ураты аһаҕас эттээх-сииннээх, айар алыптаах киһитэ - Егор Дохунаев өссө да үөрэтэр-такайар ох тылынан сытыыламмат айымнылары илим хотобонуну субуллуохтара диэн эрэнэбин. Сырдык, үтүө санаан аналынан айымнылары арылла, айылла туралларыгар олохтоох дьаһалта уонна биир дойдулаахтары ааттарыттан Алгыспытын аныыбыт.

Егор Васильевич бу орто дойдуга төрөөн-үөскээн олоҕун үбүлүөйдээх 55 сылыгар үгүс сылларга сүрэбин ымыыта оҕосто сылдыбыт хоһоонноро, тылбаастара кыракий кинигэ буолан табыста. Ону, абааччы, бэйэн сыаналаа.

Иннокентий МАКАРОВ.

Санаалар

Эйэни уһансын

Уолум утуйан бужуруу сытар,
Оронун үрдүнэн Күн уота тыгар...
Ама, мин оѳом утуйар уутуттан
Айманан, соһуйан уһуктуо дуо?
Ама, мин оѳом оронун үрдүнэн
Аймарах Күн уота сүтүө дуо?

Суох, суох! Итэбэйбэппин итини,
Сандал саас курдук санааны түһэринини!
Ол эрэн, доѳоттор, билигин даҕаны
Олоххо куттал суоһуурга дылы:
Сарсынҥы сандал Күн тахсарын саҕана
Саа тыаһа иһиллэр ыраах баар дойдуга...

Сэрии - умайар Уот Кутаа!
Сэрии - аһыылаах Харах Уута!
Сэрии - Ыарахан Ыарыы!
Сэрии - Өлүү-сүтүү!

Умайар Уот уһун тылынан
Уйгулаах Сири кутаанан салыыр,
Аһыылаах Харах Уута тиэргэн ахсын
Айманан ытыыр, сыылар, ыаллыыр,
Ыарахан Ыарыы ыал-ыал аайы
Ытаһы-айдаарыы ырыын арыйар,
Өлүү-сүтүү сырдык санааны
Өһөх хаанынан тыынын быһар.

“Сидьин санаалаахтар Сиртэн
симэлийдиннэр!” -
Сити курдук эттэ Сир үрдүгэр Эйэ.
Ол тылга этиллэр санааны чэбдигирдэр —
Олохпут инники Ырата, Кэскилэ.

Эйэ баар буслан — Күн уота тыгар,
Эйэ баар буолан - чыычаахчыт ыллыыр,
Эйэ баар буолан - сибэкки тыллар,
Эйэ баар буолан - кыыс уолу Таптыыр.

Олохпут онтон ордук кизэргэйэр,
Ол иһин айхаллыыр: “Туругур, Эйэ!”
Мин сиэним утуйан буккуруу сытар
Мичээрдиир, издэнигэр Күн уота тыгар...
Бар дьонум! Истин! Оболор утуйдуннар
сынньанан,
Быһыабын кинилэри Сэрии суоһуттан,
Күргүөмнээх Үлэ күөнүнэн анһан,
Күн аайы Эйэни, Эйэни уһансан!

Олох — дьол

Дьол диэн тугуй? Этэргэ уустук.
Сорохтор этэллэр: “Олоруохха холкутук,
Тоттук аһаан, санныгар таһнан,
Туохха барытыгар толорутук туттан”.

Ардыгар аҕа табаарыстарым
Аһара түһэн кэпсииллэр:
“Общество олобор көхтөөхтүк кытын —
Ол буолар Эн сирдээҕи дьолун!”

Эдэрдэр итини экчи утараллар:
“Эс, ол диэн тутах, быстах быһаарыы,
Таптыыр кыыскынаан олоххун холбоотунг —
Толору дьолу Эн чахчы буллун”.

“Бэйэн илиигэр дьол баар”, - дииллэрин
Бэргэн тыл курдук истэбин.
Айылба биһиэхэ олобу аһаата —
Аһара дьоллоохпун ол аата.

Минныйгэс отон

Түүн түнээн отон сизтим,
Минныйгэнин олус сөхтүм.
Түүлгэ отон сүрэ —
Харах уута үһү...

“Минныйгэс”... уонна “Харах уута”...
Хайдах да дьүөрэлэспэт...
Ханнык да харах уута
Түүлүм сүрэ буолбатах.

Хата үтүө түбэлтэни
Көрбүт буолуохпун сөп эбит.
Ханнык эрэ “кэтэһиллибэт Кэрэни”,
Туох эрэ “күүтүллүбэт Күндүнү”.

Сиэммэр

Сиэним миигин ааттыыр:
“Деда-меда”, — диэн.
Эбээтигэр атаахтыыр:
“Баба Яга” — диир.

Онуоха эбээтэ көрдөһөн
Олус бэргэнник көннөрөр:
“Хайдах итинник этэбин,
“Баба-Ягодка” диэххин!”

Сиэммин түөспэр ыга тардан,
Түһэхпэр олордобун.
Нуһаран, сылаас иэйии
Кууһар өрүү миигин.

Сылайбытым тута аһар,
Хомойбутум куотан хаалар.
Дьол олохпун угуттуур,
Ол да иһин онкула үһуур.

“Бырастыы гынын, көннөрүнүөм”, - хата
Быыһанар тыл бэйэтинэн табыста.
Абыйах хонук ааһаатын уолбут
Айдаан-суйдаан бөбөтүн онгорбут,
Арай остуолбаба ыйаммыт лаампаны
Арагаайканын үнтүрүппүт үһү аны.

Нөнүө күнүгэр кылаас салайааччытыттан
Нөрүйэн туран көрдөһөр - ааттаһар:
“Бырастыы гынын, үөрэх сангатыттан
Быыгабарданарым хобдох суол буолар”.

Сэрэтиини эрэ ылбыт
Сымыйаччы Симабыт
Буруйу онгорбутун курдук онгорор
Бизэрит тылын олох толорбот.

Иккис хонугар ийэтигэр этэллэр:
“Икки аһарга оскуолаба кэл,
Уолун мэниктээн элбэхтэ сэмэлэнэр.
Уруогун аахпакка үөрэбэр эрэйдэнэр”.

Онуоха, доботтор, Сима ийэтэ
Олоро-тура маннык этиммитэ:
“Оботтон өрүү ингэн тахсалларый,
Олох сатамматах учууталларый?!
Итинник буоллабына кэпсэтии ханыа
Иккиттэн биирбит кыайыылаах хаалыа!”

Күндү абааччым
Көрөн дьүүллээтин -
Обону олус атаахтатар
Олоххо охсуулаах буолар.

**Санаа
ытылбана**

Быстах мунчаарыы

(“Мин дойдум ыарытыйда...”)

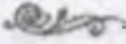
Ынырык ыарыы
Ыар санаа аргыһа буолан,
Ыбылы ылла.
Ыра санаа бүтүүнэ
Ып-ыраас халлаанга
Ытыы-сонгуу куотта... Бу тугуй?!
Санаа түһүүтэ,
Саарбах мунчаарыы,
Сарсынныны сарбыны дуу?
Суох!

Оннук эрэ буолбатын —
Олобум быстыбатын,
Онкула уһаатын!
Ол иһин,
Быстах ыарыыга,
Быһа ыларыыга,
Бука дин бэриммэккэ,
Мунчаарыыны кыйдыр,
Муустаах ураҕаһынан үүрэн
Модун санааны ылынарга! Оччоҕо —
Чээл мыраанынан күөх урсун
Чэлгийэ устуо,
Күн күлэр мичээринэн
Күүспэр күүс угуо!

* * *

Хомойор курус кэмнэрбэр
Хобдох санаалар киирэллэр,
Аҕалаах ийэм олохтон эрдэ
Арахсыбыттара син да эбит.

Курус кэммин, хомолтобун
Мийгинниин үллэстибэттиннэр,
Мин ыар санаам баттык буолан,
Аҕалаах ийэбэр тийбэттиннэр.

Онто да суох ыар дьылбаларын
Онон эбии кэрбээммин,
Дууһаларыгар санаа эбэн
Дьулаан суолга киллэримиим.

Баҕарабын үөрэр кэммэр
Миигин кытта тэбис-тэнгэ
Үөрүүбүн үллэстэннэр
Олорбуттара буоллар этэнгэ...

* * *

Доборуом, мин дууһам атыны этэр:

Билбэт да киһим мин аттыбар
Ыалдыа сытар буоллабына,
Хараастабын, санныйабын,
Хайыахпын да булбаппын.

Доборуом, мин дууһам атыны этэр:

Билбэт да киһим мин аттыбар
Дьийэтэ-уота суох сылдыар...
Аһа-танһа кырыымчыгар
Аһара түһэн хараастабын.

Доборуом, мин дууһам атыны этэр:

Килиэп ылар харчыбыт
Килэччи эстэн хааллабына,
Маҕаһынгна табаарбыт
Атылачмат буоллаба...

Доборуом, мин дууһам атыны этэр.

* * *

Кыыс уолтан кэлэйдэ:
“Туох иһин, туох иһин?!”
Тыл, санга элэйдэ...
Эн өрүү иһэбин?!”

* * *

“Атыылаһан” ылан ыалдыар
Атастарым барахсаттар
“Абырахтана” сарсыардаттан
Аттаналлар айгыстан.

* * *

“Уларыта тутууга” уларытынныбыт —
Устан кирдээх тагаспытын бырахтыбыт.

* * *

Уус балтатыттан тахсар кыым курдук
Санаа кыыма сабыллар судургутук.
Ол эрэри кыым кыым курдук
“Кылам” гынаат сүтэр курустук.

* * *

Санаа туохха, ханна тиэрпэтэбэй?—
Чабылбан түргэнинэн, чыпчылбан
түгэнинэн.

Дьэллик санаа — дьэллик тыал.
Дьэбир санаа — дьэбир тыл ...

* * *

Быстах санаа быһа кымныылыыр,
Быыппастан ылар, оҕолуу ытыыр.
Күүстээх санаа “күлүм” гымматын,
Күрэммэккэ аргыстастын.

* * *

Иннибэр билбэт обом
Хааман туөраахтанар...
Ханнык хантыл үйэ киһитэ
Аргыстапта миигин кытта?
Тыал-холорук сөрөөбөтөбүнэ
Тыыллан-улаатан тахсыа.
Киил тиит курдук кытааһаа,
Киһи бэрдэ кини буолуо.

Ыарыһахтар
Сорох оргууй хаамар,
Сорох сытан тахсар,
Сорох кинигэ аабар,
Сорох күлэн чабаарар...
Араас, араас ыарыһахтар
Атастарыам, элбөхтэр.

Тимир (үгэ)

Ууга тимирбэт,
Уокка буспат
Унаарыллыбыт Тимир
Улахан диэн охсуулары
Ол бор көрсүбүт.
Күүстээх Көмүс кинини
Күөнүнэн анһан кэһэппит:
“Кимизхэ да наадата суох
Киһийдэх буолла”, — дэттэрэн,
Дьизэбэ таах сытан,
Дьэбингэ ылларар буолбут.
Ол сытан Тимир саныыр,
Онкуллаах олобун сыаналыыр:
“Урукку олохпун бар дьонго
Урутаан быһааран биэриэххэ,
Учуучука, кумаабы ылыахха,
Улахан сурук ытыахха.
Урут да элбөхтэ миэхэ
Уус балтата “ыалдыттыыра”,
Бэл онно биэрбэтэбим иннибин —
Билигин да бэриммэт инибин.
Көмүһү хайаан да кыайыахха,
Күлүүгэ-элэккэ ытыахха.
Бу маннык дьэбингэ сиэппитин
Бука диэн сотору ситиһиэм.
Араас диэн хаарбах тимирдэри,
Алтаннары, сыынкалары, атыттары
Хамаандаба тардыахха,
Халыг куйах онгостуоһа.
Алмааһы чугаһатымыахха —
Алыс төбөнөн куоппатын.
Атын тимирдэр көрүүлэригэр
Алыһын куччаан көстүөбүм.

Комүс үрдүгэр син биир тахсыам
Көрүлээбитин биллэриэм.
Ууга, Уокка түспэккэ
“Уһаарылла иликпин” диэтэххэ
Оччобуна бар дьонум
Ордук ылыныахтара
“Уһаарыллыбыттары” билигин
Уруйдаабаттарын билэбин”
Тимир итинник быһаарынаат
Тилигирээн туран кэллэ,
Хадаар хаанын ылынна,
Халынг хамаанда тэриннэ.
Уһаарыллыбытыттан akkaастаммыта
Уруйунан көрсүлүннэ,
Уонна дьэ өрө тахсар
Улахан кирилизскэ кэллэ.
“Хайаан да араас тимирдэр
Хайдыһан олордоллор,
Оччоҕо эрэ Көмүс
Оҕочотун түтэбэ
Оҕос гыныа буоллаҕа”...
Ол да курдук буолбута:
Хадаар тимирдэр, кытаанахтар
Хайдыһан барбыттара,
Хардарыта тыл бырахсан,
Халымар суолга киирбиттэрэ.
Суортарынан үллэстиигэ
Суонар быһыы үөскээбитэ,
Сорохторго ынырык.
Сэриин суоһаабыта
Уруула суох Хараабылга
Устан иһэр Көмүс
Тимир хайдах этэриттэн
Тутулуктаах буолбута.
“Уһаарыллыбыттар” тэрилтэлэрин
Уругаан туран тохтоппута.
Ону эрэ күүппүт курдук
Утарсыта суох холкутук
“Уһаарыллыбыттар” тэрилтэлэрэ
Уурайбыта төрдүттэн.
Суортарынан быһаарсыы
Соторунан бүппүтэ,
Аны араарсан олоруу
Ааһнаан тийиэн кэлбитэ.

Көмүс “күүстээх” күөнэ
Көнгү ыстаммыта күнүнэн.
Тимир үөһэ көппүтэ,
Тимир сирэ чингээбитэ.
Ол эрээри ол тирэх
Олус уһуннук чингээбэтэх,
Хамаанда иһигэр харгыстар -
Хайдыһыылар баар буолтар.
Онтон тимир куттаммат -
Олох утарсыылаабын ордорор,
Ол утарсыыттан тахсарга
Улахан маастар буоллаҕа.
Онно дьэ өйө тобуллар -
“Охсуһууга буспут Эр”,
Ол айы аптарытыат эбиллэр,
Ол иһин утарсыыга баҕарар.
Хардары хадьардаһыы,
Харса суох ыһыы-хаһыы
Кыраларынан таарыйар.
Кыырпах саҕа ылтаһыннар
Туһаларыттан тахсаллар
Тугу гыныахтарын тобулбаттар.
“Тиистэрэ” да хоппотор
Тимири буруйдуулар.
Кыра-хара ылтаһыннар
Бары буруйдуур буолбатахтар,
Арыый аҕай кытааппыттар,
Атын уһаарыыны барбыттар.
Алмаастан уратылар
Аһара түһэн хайгыыллар,
Арай алмаас кыһаммат,
Айдаанҕа кыттыспат.
Оттон мин кэтэһэбин
Олоххо алмаас кэлэрин...
Үгэм ис хоһооно -
Үрдүкү бэлиитиктэр.

Олох түһүмэхтэрэ

Олохпун анаара эргийэн көрөбүн,
Дьыл-хонук ааспытын сөбөбүн.
Түүрт түһүмэх олобум кэрдийһин
Төннөн кэлэн сиидэлиибин.

Маннайгы түһүмэбим — баба санаа
Үөрүүлээх-көтүүлээх оҕо саас.
Күннээх халлааным - сьп-сьлаас,
Дууһам - төгүрүччү ып-ыраас.

Иккис түһүмэбим кылгас эбит —
Эдэр сааһым элэс гыммыт.
Үһүс түһүмэх тийһэн кэлбит,
Өйү-санааны сааһылыыр кэммит.

Ол эрээри өйүм-санаам
Олорчутун харааччы иирдэ...
Төрдүс түһүмэх хайдах сатаан
Билигин кэлиэбэй, кырдык, эрдэ.

Оччобо тугуй? Үһүс түһүмэх
Тухата суох ааспыт күрэх?
Олобум кэрэ лоп-курдук ангара
Ханна барда... эт миэхэ, таңгара?

...Таңгара миэхэ эппэтэ чуолкай.
Талбыт олохпун мин бэйэм билгэлиим.
Олобум ангарын ким хайдах сотуобай,
Өйбүн туппатахпар бэйэбин сэмэлэниим.

Эмискэ, санаам дьэнкэрэ түстэ —
Төрдүс түһүмэби тохтото түһүөххэ.
Өйү-санааны сааһылыырга,
Үһүс түһүмэби салгыырга.

* * *

Дьадангы буолан баран
Дьоллонуохпун сөп дуо?
Баай-талым басхарыйан
Барыта этэнгигэ буолуо дуо?

28893

Абныкка 100

ЯСССР КХ

Бүгүнгү санаа

Оо, олох, олус да уустуккун,
Уон араас оонньуулаах кустуккун.

Араастаан эргийэн биэрэбин,
Алара элбэби түөрэбин.

Урукку - хойукку сыһалар
Умнууга, сүтүүгэ хаалбаттар.

Хардата олордох аайытын
Хас да бүк дирингиир курдуктар.

Иирсээннэр, мөккүөрдэр турдулар,
Ини-бии өстөһөн хатыйсар.

Сүүс араас омуктар аны
Сүүстэринэн тоһуисаллар аны.

Өй былдыһыгыта уһараабата,
Үлэлиир киһи олус аһыйаата.

Сир Ийэ биһиэхэ этэр,
Сиилиир, сэмэлиир, сэрэтэр:

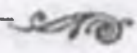
“Ама, манныкка тиэрдээри
Айбытым дуо мин эһигини.

Тохтоон, болбойун, уоскуйун,
Торумнаах суолу тутуһун!”

Истиэбин, доботтоор, Сир Ийэ тылын,
Илбистээх, сэттээх иһирэх тыынын.

Санаа ытыл банга

Олорбут сылларбын эргитэн,
Олустук ахтабын бэрийэн,
Ол ону бүгүн дьэ күөртээннэр
Олус да куһаҕан диэтилэр.
Даспыты барытын “аахайдаан”,
Албынҕа, көлдүҥҥэ сыаналаан,
Араатар эрэттэр элбэхтэр,
Айдааран “астыктык этэллэр”:
“Сэттэ уон сылын толордо
Сэбиэскэй аатыран олордо
Сирбит-уоппут сайдыыта,
Олох-дьаһах барыыта
Арбаа атын дойдулартан
Ангарынан хаалла”, - диэн
Араатардыыр эбиттэр.
“Цивилизация” дойдуларын
Ситэри ситэн ылаары
Советскай Союһу үрэйэн
Ситиһиэхтээх үһүбүт.
Тус туспа олорорбут
Туһалаабын ханныгын,
Туохха, ханна тийиэхтээбин
Толкуйдааммыт билиэбин.
Аны туран ханарыйан
Арбаа дойдулардыы хапытаалынан
Анаан-минээн мунньунан
Айанныахтаах үһүбүт.
Оччоҕо оттон ким эрэ
Олус “сытыһа” байыаҕа,
Киһи-аймах үгүс өттө
Дьадаҥытык олоруоҕа.
Убай-быраат өстөһүүтэ
Оргуйан тураарай бүтүүтүгэр...
Эйэлээхтик олорор, биллэн турар, —
үчүгэй,
Этиһэр-охсуһар — барыбытыгар
кэрэгэй.

Билинги олоххун Эн туохха тэнниигин?"
 "Бриллиант көрдүүр дьонго.
 Ол дьон диринг далай түгэбэр
 Үөһэ тахсар сыалтан сордоноллор.

Оттон күндү таас олус абыйах,
 Ону көрдүүр дьон үгүмэн элбэх.
 Ким сатабыллаахтык көрдөөн булбут
 Кини урутаан көбөр буолбут".

Мин өйдөөбөт сага олобум
 Сабаланна. Эмиэ да үчүгэй курдук.
 Эмиэ да соробор, доборуо...
 Мунабын-тэнэбин мункуктук.

Өйө да суохтар өйдөөх сага
 Өрөйөн - чөрөйөн сангараллар.
 Үгүстүк буолар үрдүкү сьезкэ
 Өй былдыаһыта онтон сабаланар.

Ол охсуута биһиэхэ кэлэр
 Хас биирдии мунньахха мөккүһэллэр,
 Оо, Улуу суруйааччы сөпкө да эппит
 "Өйбүтүттэн" эрэйдэнэн эрдэхпит.

Өйдөөбөппүн өссө бири —
 "Үчүгэй", "куһаҕан" тэннэһиитин:
 "Үспүкүлээннээн олорору билигин
 Өрө туттулар дуу? - диибин.

Дойду ханнык да муннугар
 Добор-атас элбэх этэ.
 Оттон билигин ардыгар
 Куруорка барбаккын кутталтан.

Байар - тайар туһугар
Барыны онгопуллар.
Тэнгэни диэн суох буолла,
Баай-дьадаҥы баар буолла.

“Көҥүл кэллэ” диэммит
Олус күүскэ үөрэбит.
Дьингэ ити “көҥүлбүт”
Босхо барбыт күлүкпүт.

Тоталитарнай олохтон
Тахсыбыт курдук сананан
Барыбыт бииргэ “Хаайыттан”
Босхолоннубут дуу барытыттан?

Өйдөөбөппүн - көҥүл сах
Босхо барыы буолбатах.
Өйдөөбөтүм үгүс диибин
Өйдөт эбээт Эн миигин!

1993 с.

Уһуктуу

Олох долгуннара экирэтэн кэлэн,
Түгнэри көтөн кэбистилэр.
Туох буруйбар, Дьылба Хааным,
Манньык дьүүлү таһаардын?
Баран эрэр киһиттэн
Суолун быһан ылбатабым.
Барыларын тэнгэ тутан,
Кими да атабаһтаабатабым.
Үрдүкүлэр этиилэрин
Өрүү суолта биэрэрим.
Үтүө тылы мөкүттэн
Араарабын дэнэрим.
Олох очурдарын - очуос таастары
Ортотунан барбатабым.
Олору эргийэн, тумнан барары
Ордорбутум, бадаба.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Доботторбор

Уруй, Улахан Уйбаанга

(депутат И.Д. Черовка)

“Улахан Уйбаан” диэн убаастаан, хайбаан
Ураанхайдар ааттыллар Эйигин-уолбутун
Улахан Олбоххо уһаарыллан, хатарыллан,
Укулаат тимирдии сөп буоллун.

Уруй, Улахан Уйбаанга!

Арассыйа хотун ааттаахтарынаан
“Атах тэпсэн” кэпсэтэр кыахтааххын -
Саха сиригэр дьукутаат үлэтин
Сүүрбэ сааскыттан Эн биллинг.

Уруй, Улахан Уйбаанга!

Силбиктээх, силлиэлээх, дыбардаах кэмгэ
Сэниэлээх, билиилээх дьукутаат наада,
Саамай чыпчаал парламентай кэрдиискэ
Сахалары көмүскээччи Эн бааргын.

Уруй, Улахан Уйбаанга!

Улуупум дьоно, уоскуйун, убараан,
Улабалаабы, киэҥи толкуйдаан,
Алааспыт Уола үөһэ тахсарын
Атахтаһан, мөккүһэн тохтотуман.

Уунуобунг Улахан Уйбаанга!

Лэгэнтэйгэ

Халлаан уонна Сир ханна көрсөллөрүй?
Сабахха буолуо - уураһар миэстэлэрэ...
Ону кимнээх ханна көрөллөрүй,
Хаһан, хайдах сыстыһа түһэллэрин?

Дьыҥэ сабах диэн суох, бардар бардаххына
Сир уонна халлаан силбэһиитэ көстүбэт,
Көрбүт сабаххар “тийдэххинэ”
Халлаан үрдүүр, сиртэн “тэйэр”.

Самыыры, хаары бабарбытынан түһэрэн
Халлаан Сиргэ санаатын этэр,
Ити аата кинилэр кэпсэтэллэр,
Ол иһин да буолуо Сир нүөлсүйэр.

Халлаан уонна Сир көрсүбэтэхтэрин иннигэр
Хайаан да кинилэр силбэһэллэр.
Лэгэнтэй, мин билэбин, Эн - Сиргин
Халлааныҥ хайаан да нүөлсүтүө эйигин.

Баһылайга

Баһылай, өйдүүгүөн Суордаах сыһыытын
Быыратта ойуолуур оҕо сааспытын.
Күннээх халлааммыт ып-ырааһын,
Күөххэ көтөр, көччүйэр сылбытын.

Уруккуну “оһуобайдык”
Олус “напряженнойдык”
Өйдүү, саны түһэринг
Өрүү сөхтөрөр миигин.

“Билинги кэм киһитэ” диэннэр
Билэр дьонун кэпсиллэр.
Саамай сөпкө этэллэр
Сыана бизэрэн быһаллар.

Эдэр сааскыттан дэгиттэр
Спорт араас көрүнэр
Дьарыктаммытын биллэр
Чэп-чэгиэнгин, Баһылай.

Дьон-киһи олобор сиэрдээхтик
Дьонун кылааты киллэрдинг.
Араас үлэбэ эриллэн
Буспут-хаппыт эбиккин.

“Иэдээн Киһи - Дархан Баһылай!” —
Итинник таптаан, сөбөн, махтаһан
Эйигин ааттыллар улуупун дьоно,
Эйиэхэ бабараллар улахан Дьолу!

Ньюкулайга

Бэлиэр, Ньюкулай, биэс уон саас
Бу тийэн кэллэ, олох начаас...
Үйэ ангардаах үбүлүөйгүнэн,
Үрдүккэ көтөр үөрүүгүнэн!

“Дьэһит киһи” — аналын,
Дьинг чахчы хаһайынгын.
“Хоп-дьип” курдук туттуулаах
Хоһуун киһи хотуулаах.
“Үтүө аба” диэн бириһи

Үөрүүнэн киниэхэ биэриэххэ,
Ким эмэ куоталаһар киһи
Киристин улахан күрэххэ.

Орто баайы дуобат олобор
Орубуна оонньоһобун,
Саахымакка даһаны, добор,
“Сахаларга” олорсобун.

Оболорунг дьоллорунан
Олобунг онкула упаатын.
Мотялыын бииргэ буолун,
Муора дьолунан биирдэ туолун!

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

January 10, 1888

REPORT OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

IN ANSWER TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE

APRIL 18, 1887

ALBANY: PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE, 1888.

**Куотума,
кутаа уот**

Эйигинниин эрэ

Күлүм гынан күннүүн көрсө
Күлэ-үөрэ киирэн кэллинг,
Өрүү маннык эйигинниин эрэ
Үлэм күнүн көрсүөм этэ.

Ып-ыраастык көрө-истэ
Көөчүктэнэн миэхэ кэллинг,
Өрүү маннык эйигинниин эрэ
Өр кэмнэргэ көрсүөм этэ.

Минньигэстик мичилийэн,
Чыычаах курдук тырыбынаа,
Өрүү маннык эйигинниин эрэ
Күөх сирэмнэ көрсүөм этэ.

Күлүм гынан күннүүн көрсө
Күлэ-үөрэ киирэн кэллинг,
Өрүү маннык эйигинниин эрэ
Мин таптала көрсүөм этэ.

Куотума, Кутаа Уот

Тулам харана, туох да көстүбэт
Барыахтаах сирим баара биллибэт...

Эмискэ иннибэр Уот сандаарда
Харананы хасты тардан ынгырда.

Ынгырда итинэн угуттаан.

Ыстанным ол диэки ойуолаан.

Кыһыл - күөх төлөнүнэн салаамахтаан,

Кыһар кымынан ыспахтаан.

Кутаа Уот умайыктанан барбытын

Куоттарбакка көрүөхпүн бабардым.

Тулам сырдаата, күлүмнээтэ,

Барыахтаах сирим барыта көпүннэ...

Махтал эйиэхэ, Уот Кутаа,

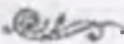
Сүрэхпин өрүкүтэ умаппыккар.

Олохпун түстүүр сыллары

Күүс-сэниэ биэрэн уһаппыккар.

Үөрүүбүн-көтүүбүн үксэтэ

Иннибин сырдатыан этэ.

Өрүү мин аттыбар баар буол,
Умуллума хаһан да, Кутаа Уот!
Көрдөһөбүн Дьылба Хаантан,
Уот Тэмиэрийэ убайбыттан!
Көрдөһөбүн
Куотума,
Кутаа Уот...

Хаһыгһнаабыт сүрэм

Кыһым тэнэ саастаабын
Кыһыккатын баһаһын —
Кыһын, сайын ааспытын
Кыйдаан кыайан быспаккын.

Хаһыгһнаабыт сүрэм
Хаттаан ирэн, оо, кэллэ.
Эн эдэркээн кэрэһин —
Эриэккэскин дьэ биллэ.

Киһэ аайы эн ааккын
Кистээн сэмээр ахтаһын,
Сарсыардатын аайытын
Сайыһаһын мин түүлбүн.

Хаһыгһнаабыт сүрэм
Хаттаан ирэн, оо, кэллэ.
Эн эдэркээн кэрэһин —
Эриэккэскин дьэ биллэ.

Таптал мунгура суох

Таптал бүтэр, сойор дииллэрин
Таһыччы мин мэлдьэһэбин.
Төһөнөн уһуннук олоробун
Төрүүр эбээт тапталың.

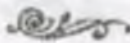
Маннай ийэбин, аҕабың
Манньыйа таптаан улаатабың,
Кэлин дойдунг кэрэтин
Көрөр буолан үөрэбин.

Үөрэммит оскуолабың
Үтүө тылынан ахтабың.
Үлэлээбит сиргин-уоккун
Үйэң тухары саныыгың.

Улаатан үлэһит буолабың,
Улахан тапталга умсабың.
Ол киһи эйиэхэ аналың —
Ол иһин эн күүскэ таптыыгың.

Итинэн да бүппэт тапталың
Иитиэбинг оҕобун бүөбөйдии,
Иһирэх-эйэбэс тылларың —
Эбиллиэ эйиэхэ тапталың.

Таптал бүтэр, сойор дииллэрин
Таһыччы мин мэлдьэһэбин.
Төһөнөн уһуннук олоробун
Төрүүр эбит тапталың.

[Faint, illegible title or header text]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

Улуу
Расуллуун көрсүү
(көңүл тылбаас)

“Дыылбам, Эн тугу бабарабын?”
“Бабарабын барыгыт бабатын:
Килиэппит сыаната чэпчиэбин,
Этиллэр күндү тыл үксүөбүн”.

* * *

Хайбана, киһиргэнэ олобу дабайар
Хайаан да ыарахан буолар...
Хаһан эмэ ол үрдүк кирилизэстэн
Халтарыһан өхтүөбүг тэмтэрийэн.

* * *

Аччыктыыр диэни билимиэбинг,
Алыс тоторү эмиз сириэбинг.
Аччык аччыктаан сордонор,
Алыс тот тотурбаан арааһы онгорор.

* * *

“Сүүһүнэн сылга, сүүһүнэн биэрэстэни
Сүүрүүгүрдэ устар, үрэбим,
Эт эрэ мизхэ туох кэрэни
Эн көрүстүг - туохтан үөрэбин?”
“Саамай кэрэ - сабаланаар сирбэр,
Сымара хара таас сытара...”

* * *

“Мин бу номобу өр буолла истибитим,
Ол эрээри өйбөр хатанан хаалбыт:
Уол, илиититтэн сиэтэн, хараба суох Ийэтин
Үрүг Күн сырдыгар өр да өр хаампыт.
Ийэбэ таптал онно холбоммут,
Күнүскү сырдыгы көрөр дьолломмут...
Көрбөт, Сир - Ийэ, абал илиигин,
Хаһан эмэ хайаан да харахтыам эйигин!”

* * *

Көмүс балыкчаан, бабан хоту
Уста сырыт собуруу, хоту.
Албан ааты көрдөпүөхлүн бабарбаппын,
Алтанга, көмүскэ наадыйбаппын.
Арай, кыаллара буоллар, бабарыам этэ
Эдэр сааспын эргитэргэр —
Маннайгы таптала, уохтаах уураһыны,
Түүнүн хоһоону уһаарыны.

* * *

Сэлиэннэбит чугаһынан хас да үйэ
Уста сытар кырачаан үрүйэ.
Хаһан эрэ онно сөтүөлээбит уолаттар
Хайы-үйэ билигин аарыма кырдыбаастар.
Оттон үрүйэчээн хонуунан, тыанан
Биризмэни аахсыбакка, дьону ымсыырда,
Уста сытар оҕолуу айдаара,
Таастары тамнаатты, сүүрүгэр чачайа.

* * *

“Бөтүүкчээн, тобо уһугуннардыҥ миигин?
Түһүү сыппытым эбээт дьахтар кэрэтин”.
“Олох сыһабын, хата, махтанаар —
Олобунг устата уһугуннарбыппар”.

* * *

“Эдэри туох муударай онгорор?” —
“Көрсүбүт Эрэйэ-Соро!”.
“Кырдыбаһы туох эдэригэр түһэрэр?” —
“Үөрүүтэ - сирдээби Дьоло!”.

* * *

“Киһи-аймахтан кимиэхэ ыараханы?” —
“Дьон барыта итэбэйбэт киһитигэр”.
“Өссө онтон кимиэхэ ыараханы?” —
“Киһини барытын итэбэйбэт киһиэхэ”.

* * *

Күнүс уонна түүн үгүө санаалаахтар,
Бириэмэ оҕолоро - убай, балыс курдуктар.
Ол эрэри күнүс, түүн
Көрсүбэттэр өрүүтүн.

Уу, Уот, Киһи - Сир оҕолоро
Тэнгэ хардыылаан олороллор.
Мин - Сир оҕото биэрэккэ киирэбин,
Уоппар үөрүүнэн ас биэрэбин,
Уу - эдьиийим ырыатын истэбин,
Убайым - Уот төлөнүн көрөбүн.

* * *

Герой өлүү туһунан олох санаабат,
Бэйиэт ыллыр өлүү туһунан.
Өлбөт үйэлээхтэртэн өлүү куттанар,
Бэйэтин аанын сэгэтэн аһар.

* * *

Өлүү барыбытын тэнниэ, илдэ барыа.
Хаалыаба таптал, кини уота,
Хара тураабы ыраабынан тумуннарыа
Үөлэһинэн тахсар оһох уота.

* * *

Этэллэр эбээт, Сир-дойду үөскүүрүгэр
Ханнык эрэ уохтаах тыл этиллибит.
Ханнык тыл буолуой: андабар, ааттаһы
Ханнык тыл буолуой: бирикээс, мэнээк
хаһы?

Дойдуну алдьархайтан быһыырга
Билигин тыл күүһэ наада.
Ол тылга этилиннин-андабар, ааттаһы,
Ол тылга этилиннин - бирикээс, мэнээк
хаһы!

* * *

Олох - миэлингсэ, сыллар - туорахтар.
Уутун умнан, сынньалангы билбэккэ
Төһөнөн элбэх туорабы сынньар,
Соччонон түргэтиир миэлингсэ.

* * *

Төһө да үрдүктэн тааһы бырахтаххына,
Син биир Сиргэ тийэн түпэр.
Төһө да ыраахтан ырыа суруидаххына,
Син биир кини алааскар тиэрдэр.

* * *

Хайа олохтоохторо кыһырсар кэмнэригэр,
Дьахтар кинилэргэ чугаһаан кэлэрэ,
Атахтарын анныгар былаатын элитэрэ,
Анараангылар тохтуу түһэллэрэ.
Оо, дьахталлар, дойдулар иирсэн,
Батастарын көтөбүөхтэрин иннинэ,
Хараххыт уутуттан сиигирбит былааккытын
Атахтарын анныгар бырабын!

* * *

Отууга үөрэ-көтө күөс буһар,
Миин минньигэһин билэр ыарахан,
Амсайа иликпит уонна хаһан
Минньигэһин билиэхпитий ол сытыттан.

Алыптаах музыка үрдүүр намтыыр,
Ол эрэн эрдэ ырыаны сыаналыыр,
Ырыа хоһоонун истибэккэ эрэ
“Үчүгэй”, “Куһаҕан” диир кэрэгэй.

* * *

Дьылба-хаан араастаан эргитэрин
 Итэбэйбэппин да маннык этэбин:
 Арай, өлөр-өлүү бэйэтин дуолуттан
 Абыйах сылынан төнүннэрэр буоллун.
 “Төннөн баран сыаналыах этим
 Олобум аргыһын - Эйигин,
 Соргулаах көрүнгэр - салгы өлөөрү
 Сорсуйбут түгэнгэр - өр кэмгэ тиллээри.

* * *

Мин эмискэ тимиргэ кубулуйдахпына
 Оңоруманг миигиттэн харчыны,
 Баҕарбаппын хармаанга тылыргыахпын,
 Оботтоох харабы кыымныхпын.
 Арай, кырдык, тимир буоллахпына
 Ол тимиртэн кутун саата,
 Эстэр сэриигэ лынгыны оонньоом,
 Эрэйтэн-сортон быһыам дьоммун.

* * *

Түүн ыалдыт аангын тонгсуйдабына
 Эн сирдээби сокуону тутуһан,
 Уугун кыанан, аангын аһан,
 Дьизбэр киллэр, итиилээ даҕаны.
 Ыйданга түүн ырыа өйгөр түстэбинэ,
 Эмискэ эйиэхэ изйии киирдэбинэ,
 Ыллаа, төбөбүн араар сыттыктан,
 Ылы-чып бары утуйа да сыттыннар.

* * *

“Тоҕо хайалары, тыалары кытта
 Өр да өр туран кэпсэтэбин?”
 “Кэпсэтэбин муударайдары кытта —
 Өр сылга көрбүттэрэ эбээт элбэби!”

* * *

Баастан хаан тыгар, сүүрэр,
Харах ууга тахсыбат... Олох сокуона сүдү-
Ханнык бабарар эр киһи билинэр
Хааннаабар харах ууга күндү.

* * *

“Эрэйи, кыһалҕаны көрсүбэтэх дьоннообор
Эт эрэ, өссө ким дьоллообуй?”
“Өстөөбөр да, доборугар да
Ымсыра санаабатах киһи!”.

* * *

“Тоҕо эриэн үөн имигэстик сыыларый?”
“Хорооно олус эрийэ-буруйа”
“Тоҕо киһи эрийэ суолу тутуһарый?”
“Көнөтүк барбат олохпут сулуһа”.

* * *

Хаайыылар, түрмэлэр суохтара буоллар
Халбаннаабат оптимист буолуом этэ.
Киһи-аймах олоҕо быстыбата буоллар
Хайаан да атеист буолуом этэ...

* * *

Таһырдыа ардах саннылыыар,
Таһырдыа чабылбан чабылыиар,
Дууһабар барыта холбоһон ыарыыр:
Кыһырыы, үөрүү, таптал, ыарыы.
Кыһырыыны бэйэбэр хаалларыам,
Үөрүүнү доботторбор үллэриэм,
Тапталы бар дьоммор аныам,
Ыарыыны ырыабар биэриэм.

* * *

Бары олохтон барыхпыт, өлбөт киһи диэн
суох

Бу барыта биллэр, ол олох сокуона.

Олоробут кэннибититтэн тугу эмэ
хааллараары

Дьиэни эбэтэр ыллыгы, маһы эбэтэр
санааны.

* * *

“Туохтан харахтар иччитэ суохтарый?”

“Кинилэргэ көстүбэт үтүө санаа уонна
ыарыы”.

“Туохтан харахтар уоттуу умайаллар?”

“Үтүө санаа уонна ыарыы уоту сабаллар”.

* * *

“Аччык киһи, туохха наадыабын?” —

“Аска!”.

“Ускул сылдыааччы, туохха бабарабын?” —

“Алааска!”.

“Тамабын хатта, туохха бабарабын?” —

“Ууга!”.

“Оттон Эн, бэйиэт, туохха наадыабын?”

“Тылга!”.

* * *

Уот, иэс, ыарыы, өстөөх,

Кыаммат буолуу, эргэ өтөх —

Ити тыллар суолталарын

Тиэрдэн өйдүүргэ кыпаллын!

* * *

Муора долгуна биэрэккэ дьулуһар,
Кумахха бэйэтин күлүгүн хаалларар.
Бэрт кылгас түгэнгэ муораттан долгунга
Ити кыраныысса ойууланна.

Муора уонна биэрэк суруллубатах
Сокуонунан

Долгун муораҕа төттөрү дьулуһар.

Бар дьонум, үөрүүгэ, кутурбанга бииргэбит
Эниги - муора, мин - долгун эбиппит.

* * *

Альпинистартан биллим ыйыталаһан:

“Хайаны дабайар - чэпчэки, түһэр -
ыарахан!”

Мин түэрт уонум буолла, дабайан бүттүм...
Хас күн аайы түһэр ыараханын биллим.

* * *

Силлиэлиин, буурбалыын көрсүбэккэ,
Үөрүүгүн, кутурбангың үллэстибэккэ,
Добору-атаһы билбэккэ,

“Дьоллоохтук” олорбуккун өр кэмигэ.

Баҕар, Эн, сүс сыл бу курдук

Олорбут да буол холкутук,

Дьон бары истэригэр этэбин —

Эн, өссө төрүү иликкин.

* * *

— “Туохха тэнгэнэр: буспатах отону
Сикэйдии хомуйар, отор?”

— “Угуттан туллан хордьун буолбут
Кэмигэр үргэммэтэх отон!”.

* * *

— Дьон тылын Эн туохха тэнниигин?
— Самыырга - ыраас, сырдык ууга!
Самыыр биир, икки күн түстэ - үчүгэй,
Онтон уһаата, өссө уһаата - эрэй!

* * *

Харахпыт - үөһэ, аллара - атахпыт,
Хайдах да мээнэбэ буолбатах:
Хардыылыах иннинэ көрөнгүн быһаарын
Ханна үктэнэн хаамаргын.

* * *

Олох - көбүөр. Оһуорум миэнэ табыллыбат
Онтон олус кыбыстабын.
Наадата суох элбэх сурааһын
Толорбут көбүөрүм быһыһын.
Холоону айа сатыыбын
Тылым сыппабыттан кыбыстабын...
Тоҕо өйүм - санаам
Уһугунна хойутаан?

* * *

Үтүө сарсырданан! Түннүгүнэн көр эрэ,
Айаас манан ат күүтэр - дьэ кэрэ!
Куттас буолбатаххына, ыңгырдаа, көтүт,
Бэбэһээ тугу сиппэтэххин бүгүн аһара түс!

* * *

Күөрэгэй ырыатын истэбин дуо?
Үөрүүлээх дорбооннор үөһэттэн тохтоллор.
Тугу туойарын торумнуобун,
Таайан талбааран туруобун.
Мин өйдөөтүм: биллэн турар,
Ийэ дойдутун туһунан туойар.
Ол да иһин кини салгыбакка
Олобун устата ырыанан дайдаба.

Үс туос

Ыстакааны толортоот көххө

Манньк туос көтөбүөххэ:

“Үтүө дьонго өрүү үчүгэй буоллун,
Куһабаннарга, тугу онгорбуттарынан,
куһабан буоллун!”.

Ыстакааннарга иккиһин куттуохха

Уонна биир этиигэ тохтуохха:

“Обо сааспыт чабылбан курдук аастын,

Эдэр сааспыт үйэ тухары уһаатын!”.

Үһүстээн ыстакааннары чугаһатарга,

“Тас” гыннараат таапын эрэ хаалларарга

“Куһабан сурах ыраабынан тумуннун,

Оболорбут биһигиннээбэр олордуннар
үһуннук!”.

* * *

Түүнүгү лаампа уота симиктик сырдагар

Миигиттэн ураты бары утуһа сыталлар,

Эйиэхэ төгкөйөбүн, сүүскүттэн уураан
ылабын

Уонна испэр хатылыбын:

“Мин Эйигин таптыбын”.

Олобум миэнэ сылаас да, тымныы да этэ,

Ол эрэн сааһыран баран саныыбын,

Элбэхтэ да хатылыыр буоллум дьэ

Бу алыптаах тыллары:

“Мин Эйигин таптыбын”.

Туора-маары хаампыт эр бэрдэ

Тоҕо билигин кэлэн сымыйалыамый?!

Истибэккэр сэмээр Эйиэхэ эрэ

Этиллэр истинг тыллары:

“Мин Эйигин таптыбын”.

Ким тохтообокко алларастыыр,
Солуута суох сангартыыр —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким батаһынан оонньооботох,

Олобун устата хомойботох —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким кыра да курус тыл аайы

Хаастарын түүртэлиир күн аайы —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким өлөрдүү таптаабатах,

Биир да кыыһы уураабатах —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким хас биирдии дьууппаны экирэтэр,

Барыларын “сэгэриэм” диэн этэр —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким сирэйгэр үчүгэйий,

Эргилиннин да тагнарар биэрэрий —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Сага дьизэбэ ыаллыы киирэр,

Ыстакаан аргыны кыайбат Эр —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким элбэх киһи ортотугар

Арыгыны ис да ис буолар —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким үйэ тухары дойдуну кэрийбит,

Уонна абатын дьизэтин билиммэт —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Ким тылын биэрэн баран тута

Эбэрийиэх иннинэ төттөрү ылар —

Ама, Эр киһи аатырыа дуо?

Дьон араас ырыаны ыллыыллар,

Дьол-үөрүү, сор-мун туойулар,

Олортон саамай сырдыктара

Олоххо Ийэ Бинигин ырыата.

* * *

"Эт эрэ, эдэр эрдэххинэ
Эн ханнык уокка умайтынг этэй?"

"Дьахтар тапталыгар!"

Оттон билигин хайдабый,
Ханнык уокка умайабын?"

"Дьахтар тапталыгар!"

"Олобун устата, кэлэр кэмнэргэ
Ханнык уокка умайыанг этэй?"

"Дьахтар тапталыгар!"

"Набараадаттан, албан ааттаабар
Саамай күндү туох баарый?"

"Дьахтар таптала!"

"Оччоҕо дьикти киһи, этиий
Олобун тугунан түмүктэнэрий?"

"Дьахтар тапталынан!"

* * *

"Элбэхтик сангарар кимий?" —

"Кыыс - дьахтар,

Эдэригэр кэрэтин аахайбатахтар".

"Элбэхтик сангарар кимий?" —

"Сааһырбыт бэйиэт,

Эдэригэр хоһооно бэчээттэммэтэх эбит..."

* * *

Бабарабын: ыраах дойдуга сүтэ-оһо
Баран хааллахпына Эн оччоҕо,
Харабын уутунан суунангын,
Миигин көрдүү барыаххын.

Сүтүгүн ыараханын биллэрээри

Күрүүр туһунан саныы сытан,

Эмискэ өйдөөтүм, ол эрээри

Арай, Эн барбыт буол куотан.

Тугу да умнан тураммын

Эйигин көрдүү ыстаныабым.

* * *

Бүгүн мин тыаба сырыттым,
Мутукча сыта суох - мастар хаппыттар.
Сүрэм эмискэ кыланна, ытаатым
Кинилэр тыла суох ырыа курдуктар.
 Үрүйэ сыккыстыыр сиригэр бардым,
 Уу оннугар - буор. Хайа хаппыт.
 Талаана сүппүт поэт үөхсүүтэ
 Тэннэниэбэ, арай, маннык көстүүгэ.

* * *

Миигин тулалыыр доботторум таһынан
Биллибэт кистэлэнг эйгэ баар,
Кинилэр миэхэ - биллибэт доботтор
Кинилэргэ мин - биллибэт доборбун.
 Миигин утарар өстөөхтөрүм таһынан
 Аан дойдуга эмиз атын эйгэ баар,
 Кинилэр миэхэ - кистэлэнг өстөөхтөр
 Мин кинилэргэ - биллибэт өстөөхпүн.

* * *

Хорсун быһыы, үтүө үлэ туһугар
Дойдум ыччата наһараада ылар.
Хайбал туһунан ыһаах соробор
Хаһыат сирэйин бүттүүнүн толорор.
 Мин баһарабын биһиги дойдуга
 Тапталга эмиз хайбал суруйарга.
 Улахан тапталы сүгэр дьон түөһүн
 Уордьан эбэтэр мэтээл кизэргэттин.
Холобур, Эйиэхэ таптал уордьана,
Миэхэ таптал мэтээлэ ананна,
Хомойуох иһин, оннук сокуон
Тахса илик, оннуттан суох.
 Ол эрэри дьоллоохпут: Хайбал кэрэтэ,
 Уордьан уонна мэтээл - таптал бэйэтэ.

* * *

Дэ кэлэн билинэбин: соробор,
Эн биһиги иккистээн олоробут —
Былыргы сэһэннэргэ дьоллоох дьоннор
Тапталларын күүһэ номоххо кубулуйбут.
Таптал ситимигэр ылларабыт...
Кини уотугар умайабыт...
Арай, тапталын сүтэрбит куба өр олорбот,
Оттон үс үйэ олорор суор - обот.
Куба кырдьары билбэккэ
Тапталы тангара онгостор.
Чыпчылбан, абыях да кэмнэ
Суордаабар дьоллоохтук олорор.
Оттон суор-обот елүгүнэн аһыыр,
Сордоно -мунгнана үс үйэ халаахтыыр.

Иһинээбитэ

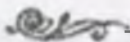
Аан тыл. И.Макаров

САНААЛАР

Эйэни уһансын
Олох - дьол
Минньигэс отон
Сиэммэр
Харахтар
Сима уонна кини ийэтэ

САНАА ЫТЫЛБАНА

Быстах мунчаары
...Хомойор курус кэмнэрбэр
...Доборуом мин дууһам атыны этэр
...Кыыс уолтан кэлэйдэ
...”Атыылаһан ылан ыалдьар
...”Уларыта тутууга” уларытынныбыт-
...Уус балтатыттан тахсар кыым курдук
...Санаа туохха, ханна тиэрпэтэбэй?-
...Быстах санаа быһа кымньылыыр
...Иннибэр билбэт оҕом
Ыарыһахтар
Тимнр (үгэ)
Олох түһүмэхтэрэ
...Дьадангы буолан баран
...Олохпут, кырдык, күөстүү оргуйда
...Күүһүлээн санааны эппэкин-
...”Олох үчүгэй!” - дэһэбит
Бүгүнгү санаа
Санаа ытылбана
...”Билинҕи олоххун Эн туохха тэҥниигин?”
...Мин өйдөөбөт сана олобум
Уһуктуу
Былыргы сылык

ДОБОТТОРБОР

Уруй, Улахан Уйбаанга
(депутат И.Д. Черовка)
Лэгэнтэйгэ
Баһылайга
Ньюкулайга

КУОТУМА, КУТАА УОТ

Эйигиннин эрэ
Куотума, Кутаа Уот
Хаһыннаабыт сүрэм
Таптал мунгура суох

УЛУУ РАСУЛЛУУН КӨРСҮҮ

Подписано к печати 10.07.02
Формат 60x84 1/32
Печать офсетная Усл. п. л. 58
Тираж 100 экз. Заказ № 107

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Section header or title in the middle of the page, centered.

Block of faint, illegible text below the section header.

Section header or title in the lower middle of the page, centered.

Large block of faint, illegible text occupying the lower half of the page.

Faint text at the bottom of the page, possibly a footer or concluding remarks.

